

УТВЪРДИЛ:

Декан

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

Факултет: Славянски филологии

Специалност: Балканистика

СЛЛ	1	0	0	1	0	6	1	7
-----	---	---	---	---	---	---	---	---

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина: Османската култура и Балканите

Ф	3	5	4
---	---	---	---

Преподавател: доц. д-р Светлана Иванова

Учебна заетост					
Аудиторна			Извънаудиторна		
Форма	Хорариум	ЕСТК	Форма	Хорариум	ЕСТК
Лекции	30	1	Реферат		
Семинари			Доклад		
Упражнения			Научно есе		
			Курсов учебен проект		
			Учебна екскурзия		
			Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	30	
Обща извънаудиторна заетост					30
ОБЩА ЗАЕТОСТ					60
Кредити аудиторна заетост					1
Кредити извънаудиторна заетост					1
ОБЩО ЕКСТ					2

№	Формиране на оценката по дисциплината	% от оценката
1.	Work Shops {информационно търсене и колективно обсъждане на доклади и реферати}	10
2.	Тематични дискусии в часовете	10
3.	Демонстрационни занятия	
4.	Посещения на обекти	10
5.	Присъствие в час	60
6.	Тестова проверка	
7.	Решаване на казуси	10

8.		
9.		
10.	Изпит	

Анотация на учебната дисциплина:

Целта на курса е да представи основните феномени на културата и изкуството, създадени под знака на исляма на Балканите и специално по българските земи в доиндустриалната епоха. Студентите са изучавали история на исляма, което позволява да съсредоточим вниманието си върху сравняване на разглежданите феномени под влияние и в средата на ортодоксалните сунити и привържениците на мюсюлманските тарикати (мюсюлмански братства), както и културните прояви характерни за високия и т.нар. народен ислям

Предварителни изисквания:

Студентите притежават умение да събират информация в библиотеки, да работят с електронни ресурси и специално с визуални материали, което е много добра предпоставка за пълноценна работа по време на занятията ни.

Очаквани резултати:

Запознаване с основните форми на османското изкуство и култура на Балканите, ролята им за формирането на идентичностите на мюсюлманските общности и способност да анализират културните явления в контекста на миналото и съвремените на поликонфесионалните културни процеси в региона.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1	Ислямизацията: демографски, социален и културен аспект. Езикова ситуация на Балканите.	4
2	Книгата: Коранът и книгата; османска книжнина. Вакъфските библиотеки в българските земи и обща характеристика на книжовната продукция. Старопечатна книжнина. Украса на книгата.	4
3	Храмът (джамия, месджид) като архитектурна форма, социално средище; ритуално-обредни практики, свързани с джамията; служителите на култа като религиозно обредни функции и социален статус в Османската империя.	4

4.	Османски просветни институции: структура на образователните институции, цели и съдържание на образованието, участници в образователния процес.	4
5.	Култура на ежедневието: урбанистична структура на града; декоративни изкуства. Празнична ситема и ислямски начин на живот. Проблемът за т.нар. битов ислям /т.нар. пет стълба на исляма/..	4
6	Религия и право. Източници на каноничното право и основни законодателни паметници; сфери на съдебна юрисдикция на каноничното право в Османската империя. Източници и институции на шериятското право. Правни школи в исляма. Ориентация на съдебната система в Османската империя. Компетенции на кадиите. Вакъфът. Мюсюлманско семейство.	6
7	Хетеродоксен ислям. Тарикатите и тяхната организация, култът към светците и ислямският мистицизъм. Алианите. Архитектурни феномени и други форми на ислямското изкуство, свързани с неортодоксалния ислям. Фолклорни прояви и литературни паметници.	4

Конспект за изпит

№	
1.	Ислямизацията: демографски, социален и културен аспект. Езикова ситуация на Балканите.
2.	Книгата: Коранът и книгата; османска книжнина. Вакъфските библиотеки в българските земи и обща характеристика на книжовната продукция. Старопечатна книжнина. Украса на книгата.
3.	Храмът (джамия, месджид) като архитектурна форма, социално средище; ритуално-обредни практики, свързани с джамията; служителите на култа като религиозно обредни функции и социален статус в Османската империя.
4.	Османски просветни институции: структура на образователните институции, цели и съдържание на образованието, участници в образователния процес.
5.	Култура на ежедневието: урбанистична структура на града; декоративни изкуства. Празнична ситема и ислямски начин на живот. Проблемът за т.нар. битов ислям /т.нар. пет стълба на исляма/..
6.	Религия и право. Източници на каноничното право и основни законодателни паметници; сфери на съдебна юрисдикция на каноничното право в Османската империя. Източници и институции на шериятското право. Правни школи в

	исляма. Ориентация на съдебната система в Османската империя. Компетенции на кадиите. Вакъфът. Мюсюлманско семейство.
7.	Хетеродоксен ислям. Тарикатите и тяхната организация, култът към светците и ислямският мистицизъм. Алианите. Архитектурни феномени и други форми на ислямското изкуство, свързани с неортодоксалния ислям. Фолклорни прояви и литературни паметници.

Библиография

- Алексиев, Б. Фолклорни образи на мюсюлмански светци в България, 2005.
- Андонова, П. Османският елит и благотворителността в центъра на провинция Румелия: Имаретът на Софу Мехмед паша при Черната джамия в София, XVI-XIX век. С., 2020.
- Бакърджиева, Т., Йорданов, С. Русе. Пространство и история. Русе, 2001.
- Басилов, В. Култът на свята в исламе. Москва, 1980.
- Благоев, Г. Канонични кръвни жертви в традицията на българските мюсюлмани. - БФ, 1996, 3-4.
- Етнология на суфийските ордени - теория и практика. Съст. А. Желязкова и Й. Нилсен, С., 2001.
- Георгиева, Ц. Пространство и пространства на българите. С., 1999.
- Гольциер, И. Култът на свята в исламе. Москва, 1938.
- Граматицова, Н. Неортодоксалният ислям в българските земи. Минало и съвременност. С., 2011.
- Груев, М. Между петолъчката и полумесеца. Българските мюсюлмани и политическия режим 1944-1959. С., 2003.
- Еремеев, Д. Юруки. Москва, 1969.
- Этнография европейской Турции. Москва, 1976.
- Желязкова, А. Разпространение на исляма в западнобалканските земи под османска власт XV-XVIII в. С., 1990.
- Жуков, К. Об етническом самосознании турок в XIII.- XV в. - Османская империя. Система государственного управления, социальные и этнорелигиозные проблемы. Москва, 1986.
- Градева, Р. За правните компетенции на кадийския съд през XVII в. - Исторически преглед, 1993, кн. 2.
- Добрева, М. Сведения за мюсюлманското начално образование в каза Добрич през 50-те – 70-те години на XIX век. – В: Добруджа. Сборник. 28-29/2015.
- Иванова, С. Брак и развод в българските земи, XV-XIX в. - Изв. НБКМ, Т.22(28), 1996, 159-195.
- Ислям и култура. Изследвания. Съставители Г. Лозанова и Л. Миков. С., 1999.
- Кальонски, А. Юруците. С., 1999.
- Кендерова, С. Книги, библиотеки и читателски интереси сред самоковските мюсюлмани, XVIII - първа половина на XIX в. С. 2002.
- Кийл, М. Хора и селища в България през османския период. С., 2005.
- Климович, А. Книга о Коране, его происхождении и мифологии. Москва, 1988.

- Кныш, А. Мусульманский мистицизм. Москва, 2004.
- Лозанова, Г. Деца и ислям. - БФ, 1996, 3-4.
- Лозанова, Г. Иса и краят на севта /кайма/ в разказите и светогледа на българите мюсюлмани. - Български фолклор, 2000, 2.
- Лозанова, Г. Сътворението в устната традиция на българите мюсюлмани. С., 2008.
- Лори, Б. Съдбата на османското наследство. Българската градска култура 1878-1900. С., 2002.
- Миков, Л. Изкуството на хетеродоксните мюсюлмани в България (XVI-XX в.). С., 2005.
- Миков, Л. Османска архитектура и изкуство в България. С., 2012.
- Миков, Л. Суфизъм, архитектура и изкуство на турците в България. Т. 2, С., 2013.
- Миллер, Ю. Искусство Турции. Москва-Ленинград, 1965. Мюсюлманската култура по българските земи. Изследвания. Съставители Р. Градева и С. Иванова. С., 1998.
- Назърска, Ж. Българската държава и нейните малцинства 1879-1885. С., 1999.
- Павлович, П. История и култура на древна Арабия. С., 2000.
- Павлович, П. Космогонични и есхатологични представи в епохата на Джахилията. - В: Арабистика и ислямознание. Студии по случай 60 годишнината на проф. Й. Пеев. С., 2001.
- Павлович, П. Храна, религия и политика в древна Арабия. - История, 2003, 5.
- Пеев, Й. Съвременният ислям. С., 1999.
- Петрушевский, И. слам в Иране. Л., 1966.
- Стайнова, М. Османска култова архитектура, 15-18 в. - Из културното развитие на балканските народи, 15-20 в., St Balk, 18, 1985.
- Стайнова, М. Османски изкуства на Балканите XV-XVIII в. С., 1995.
- Стайнова, М. За периодизацията на турцизмите в българския език. - Български език, Т. 22-23, 1964.
- Степанянц, М. Философские аспекты суфизма. Москва, 1987.
- Суфизъм в контексте мусульманской культуры. Ред. Н. Пиргина. Москва, 1989.
- Събев, О. Османски училища в българските земи XV-XVIII в. С., 2001.
- Събев, О. Първото османско пътешествие в света на печатната книга. С., 2004.
- Събев, О. Книгата и нейният храм: История на османските библиотеки в България. С., 2017.
- Теофанов, Ц. Арабската средновековна култура. Т. 1-2. С., 2001-2002.
- Тодорова, О. Жените от Централните Балкани през османската епоха (XV-XVII в.). С., 2004.
- Троева, Е. Религия, памет, идентичност. Българите мюсюлмани. С., 2011.
- Тримингъм, Дж. Суфийские ордены в исламе. Москва, 1985.
- Харбова, М. Градоустройство и архитектура по българските земи през XV-XVIII в. С., 1991.
- Харбова, М. Развитие на плановата и пространствена схема на османските култови здания на Балканите, 15-19 в. - В: Из културното развитие на балканските народи, 15-20 в., StBalk, 18, 1985.
- Хрестоматия по исламу. Сост. С. Прозоров. М., 1994.
- Clayer, N. Mystiques, Etat, Societe. Les Halvetis dans l'aire balkanique de la fin du XV siecle a nos jours. Leiden-New York-Koln, 1994.
- Clayer, N., Germain, E. (eds.) Islam in Inter-war Europe. London: Hurst, 2008.

Faroqhi, S. Conflict, accommodation and long-term survival: The Bektashi order and the Ottoman State (Sixteenth-seventeenth centuries). - In: Bektachiyya. Etudes sur l'ordre mystique des Bektachis et les groupes relevant de Hadji Bektach (Reunies par A. Popovic et G. Veinstein). Istanbul, 1995, p. 177-184.

Filipovic, N. Islamizacija u Bosni i Hercegovini. Sarajevo, 2008.

Gradeva. R. Rumeli under the Ottomans, 15th - 18th c. Institutions and Commutities. Istanbul, 2004.

Ivanova, S. Muslim Charity Foundations (Vakf) and the Models of Religious Behaviour of Ottoman Social Estates in Rumeli (late 15th to 19th c.) – In: M. Kurz (hg.) Islam am Balkan. Wiener zeitschrift zur geschichte der meuzzeit. S. jahrgang 2005 heft 2.

The Great Ottoman/Turkish Civilisation. Ed. K. Çiçek. Vol. 1-4. Ankara, 2000.

Lewis, P. Everyday Life in Ottoman Turkey. London - New York, 1971.

Norris, H. Islam in the Balkans. Religion and Society between Europe and the Arab World. London: Hurst, 1994.

20.06.2024 г.

Изготвил: доц. д-р Светлана Иванова

Приета с протокол №7 на ФС на ФСФ от 09.07.2024 г.